

Узагальнення й систематизація вивченого за рік. Лексична норма. Орфоепічна норма

Основні правила української орфоепії пов'язані з вимовою голосних і приголосних звуків та звукосполучень.

Голосні звуки [a], [o], [i] в усіх позиціях вимовляємо виразно й чітко. У ненаголошеній позиції звук [e] наближається у вимові до [и], а [и] — до [e].

[вe'снá], [ви'шнéвий]

Наприклад, ненаголошений [o] перед наголошеним складом з [y] та [i] треба вимовляти з наближенням до [y]. Наприклад, [кoу ж'у́х], [ноу'ш'у́],

Звук [y] вимовляємо чітко в усіх позиціях: [кyлуáри], [л'уд'и́на].

Голосний [i] вимовляємо чітко: [д'и́йство], [с'и́ян':а], [р'и́ўни́на].

Виразно вимовляємо [i] на початку слова: [i'скра], [i'спи'т], [i'сто́та].

Голосний [e] чітко, виразно вимовляємо під наголосом: [сте́жка], [ву-здéчка].

Не втрачає своєї якості звук [e] також на початку слова (переважно в словах іншомовного походження): [еква́тор], [епóха].

В інших ненаголошених позиціях [e] наближається у вимові до [и]: [сте'пови́к], [пе'ил'у́стка], [бе'изме́ж':а].

Голосний [и] чітко, виразно вимовляємо під наголосом: [ти́ша], [хи́трошч'и́], [ми́р], [си́н'и́й], [ни́рка].

У ненаголошеній позиції [и] наближається у вимові до [e]: [пи'е́хат'и́с'т'], [си'е́но́чок], [гли'е́би'е́на́].

Вимова приголосних звуків української мови характеризується чіткістю й виразністю як у позиції перед голосним, так і в кінці слова. Однак вимова окремих груп приголосних має певні особливості.

1. Дзвінкі приголосні не втрачають дзвінкості в кінці слова та в позиції перед глухими приголосними: [го́рб], [пох'и́д], [нака́з], [дубкі́].
2. Глухі перед дзвінкими необхідно вимовляти дзвінко, адже відбувається уподібнення за дзвінкістю: [боро́д'ба́], [про́з'ба], [вог'за́л], [фудбо́л].
3. Губні [б], [п], [в], [м], [ф] у кінці слова потрібно вимовляти твердо: [с'и́м], [др'и́б], [верф].

4. Шиплячі в кінці слова та складу завжди вимовляють твердо: [п'іч], [пóшта], [вáжко], [дóшч].

Однією з умов точності й правильності мовлення є дотримання лексичних норм. Їх порушення призводить до спотворення змісту висловлення.

Лексичні норми — це усталені правила слововживання, які вивчає лексикологія. Вони регулюють правильність уживання слів у властивих їм значеннях.

Найпоширеніші лексичні помилки:

- уживання слів у невластивому для контексту значенні: хворого лікуємо (а не лічимо), ставимося до всіх із повагою (а не відносимося з повагою); поставити (замість задати) запитання;
- вживання слів-паразитів, які засмічують усне мовлення: коротше, як кажуть, знаєш, ну, значить, взагалі, от, так би мовити, типу, так сказати, га, ага, як це, тобто;
- уживання ненормативних слів, жаргонізмів, які мають знижений, згрубілий колорит і перебувають поза літературною нормою: утекти (а не злиняти), друг (а не кент), продати (а не загнати), доносити комусь (а не капати);
- уживання росіянізмів: пательня чи сковорідка (а не сковородка), колишній (а не бувший), наступний (а не слідуючий);
- уживання тавтології — невиправданого повторення однокореневих слів або українського та чужомовного відповідників: письменник створив (а не письменник написав), аборигени, або корінне населення (а не корінні аборигени);
- сплутування паронімів: моя домашня адреса (а не мій домашній адрес), дружна група (а не дружня група);
- порушення фразеологічної точності: соломонове рішення (а не соломона праця), крізь терни до зірок (а не крізь терни до світла в кінці тунелю).

Практичні завдання

1. Перепишіть слова, поставивши пропущені літери **е** та **и**.

Дал..ч, ч..р..да, чов..н, кр..шити, трав..нь, ож..лець, др..жати, сел..з..нь, прил..тіти, заз..рнути, ш..л..стіти, ст..рати, виб..руть, м..жа, л..жати, м..довий, св..стіти, закр..вати, жн..ва, сув..нір, скр..піти, пов..рхневий, зв..чайний, дол..вати.

Відповідь.

Далеч, череда, човен, кришити, травень, ожеледь, дрижати, селезень, прилетіти, зазирнути, шелестіти, стирати, виберуть, межа, лежати, медовий, свистіти, закривати, жнива, сувенір, скрипіти, поверхневий, звичайний, доливати.

2. Прочитайте слова, правильно їх наголошуючи.

Асиметрія, благовіст, бюлетень, вершковий, вимога, виразний, гальма, дворазовий, дещиця, догмат, дрова, жалюзі, залишити, зубожіння, експерт, заіржавілий, здалека, індустрія, каталог, кишка, копчений, кропива, кулінарія, листопад, мережа, новий, навчання, обрання, осетер, партер, перевести, підлітковий, пологовий, поняття, псевдонім, решето, розпірка, сантиметр, статуя, стовідсотковий, текстовий, травестія, уподобання, фартух, форзац, царина, чарівний, чорнослив, щипці.

Самоперевірка <https://osvita.ua/test/advice/65116/>

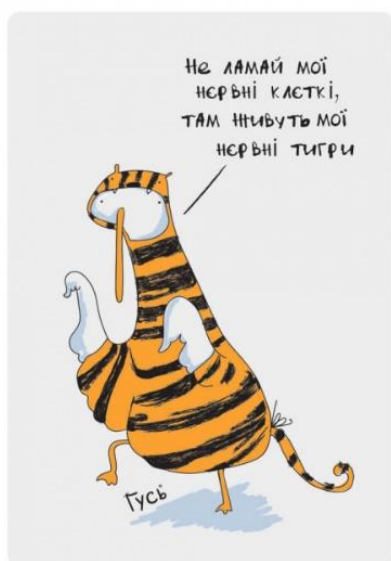
3. Прочитайте текст:

Легендарна колекція «Гусь» від Надьожної давно відома тим, хто любить іронію та гарний настрій. «Гусь», на думку бренду Gifty, «вже має чорний пояс з майстерності виражати свої думки прямолінійно, з гумором і без особливих церемоній».

Ваше завдання: виправити помилки відповідно до чинних лексичних норм у текстах (на зображеннях). Також запропонувати власний текст написів.

Примітка. Зображення взято з офіційної сторінки бренду «Gifty»

<https://gifty.in.ua/about-us>

Рекомендовані джерела

1. Вчимося говорити правильно на помилках зірок.

URL: <https://osvitoria.media/experience/vchymosya-govoryty-pravylno-na-pomylkah-zirok/>

2. «НАГОЛОС ГЕНГ». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bH4OBpYCv9U>